

зменшувався коефіцієнт варіації, що свідчить про більшу однорідність реакції експериментальної групи учнів.

Ці результати показують, що застосування активних методів навчання стимулює увагу учнів до виконання як простих, так і складних завдань, дозволяє більш ефективно використовувати потенційні можливості нервової системи учнів, дає можливість реалізуватися навіть мінімальним навичкам роботи з інформацією більшої частини учнів. На відміну від стандартних форм навчання застосування проблемного навчання значно зменшує необхідність високої ретельності та посидючості учнів для успішного засвоєння біологічних понять, і тому позбавляє вчителя необхідності приділяти увагу засобам розвитку цих якостей, які апіорі притаманні не всім дітям. Внаслідок того, що урок з використанням проблемних ситуацій впливає на оптимальний розподіл уваги учнів, більшу здатність до переключення уваги, розвивається пластичне реагування на навчальний матеріал у більшості учнів класу, підвищується рівень засвоєння складних навчальних елементів – біологічних понять, що позитивно впливає на успішність.

Список використаних джерел:

1. Комарова О.В. Біологічна наука та навчальний предмет: проблеми взаємозв'язку / О.В. Комарова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2004. – Вип. 7. – С. 163–170.
2. Мішук Н., Степанюк А. Основні теоретичні узагальнення сучасної біологічної науки // Біологія і хімія в школі. – 2001. – № 1. – С. 2–6.
3. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / І.В. Мороз, А.В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін. – К.: Либідь, 2006. – 592 с.
4. Богданова О.К. Сучасні форми і методи викладання біології в школі / О.К. Богданова. – Харків: Основа, 2003. – 80 с.
5. Цуруль О.А. Формування в учнів біологічних понять: Психолого-педагогічні засади та методичні особливості. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 247 с.
6. Оконь В.В. Основы проблемного обучения / В.В. Оконь. – Харьков: Торсинг, 2000. – 73 с.
7. Максименко С.Д. Психология проблемного обучения / С.Д. Максименко. – Л.: ЛГПИ, 1998. – 123 с.
8. Губаренко А.В. Практикум з психофізіології людини : Навчальний посібник / А.В. Губаренко, В.В. Кириченко, О.П. Крупський. – Д.: РВВ ДНУ, 2004. – 80 с.
9. Андронникова Е.А. Методы исследования восприятия, внимания и памяти / Е.А. Андронникова, Е.В. Заика. – Харьков, 2011. – 161 с.

УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Зінченко Л.Б., Сас Н.М.

(Полтава, Україна)

У дослідженні педагогічних явищ значна увага приділяється умовам, які сприяють чи гальмують педагогічний процес. Актуальним уявляється розгляд умов, які впливають на формування творчого середовища у закладах освіти.

Питання творчого, інноваційного середовища досліджують П. Горностій, А. Маклаков, К. Роджерс, Н. Сас, Т. Титаренко; умови, які їх стимулюють чи гальмують – Т. Амабайла, І. Гриненко, В. Слостенін, Л. Подимова, С. Смирнов.

Аналіз робіт зазначених авторі дозволив так структурувати умови, які впливають на розвиток творчого середовища у закладах освіти: внутрішні і зовнішні; ситуаційні і стратегічні; стимулюючий вплив викладача на розвиток творчості студента.

Оскільки ми розуміємо навчальне середовище як спеціально організоване середовище, спрямоване на набуття певних знань, умінь і навичок тих, хто навчається (у

нашому випадку – знань, умінь і навичок творчої діяльності), то велике значення відводиться внутрішнім особистісним особливостям здобувачів освіти.

Внутрішніми умовами, які впливають на творчу діяльність здобувача освіти називають: тип мислення, мотив творчого прагнення; мотивацію тощо.

Зокрема, критичне мислення спрямоване на виявлення невідповідності актуального і бажаного станів об'єктивно існуючого світу і пропонування своїх конструктивних ідей стосовно досягнення бажаного стану; особистісною особливістю є наявність фіксованої установки на конкретний спосіб рішення (що в однакових стартових умовах приведе до різних кінцевих результатів).

К. Роджерс до внутрішніх умов відносить: екстенціональність (відкритість новому досвіду); внутрішній локус оцінювання; здібність до незвичайних поєднань [3, с. 415-417].

Серед мотивів творчої діяльності називають: прагнення реалізувати себе, самовдосконалити [2, с. 19]. Мотивація характеризується як ближня й віддалена: перша детермінується фізіологічними потребами й актуальністю ситуації, друга – потребою, яка стає сама по собі активністю, діяльністю, що приносить радість та задоволення [4, с. 74]. За свідченням сучасних українських педагогів, «мотивація у своєму формуванні може розвиватися від мотивації успіху (на початковому етапі, коли людина робить перші несміливі спроби створити щось нове) до мотивації досягнення (на етапі перенесення здобутих знань та умінь у нові сфери діяльності) й внутрішньої мотивації – найпотужнішої рушійної сили, яка стимулює процес творіння» [1, с. 28].

До зовнішніх, власне середовищних умов, відносимо ситуаційні й стратегічні.

Ситуаційні умови: підтримка серед оточуючих (батьків, учителів, друзів), матеріальне забезпечення, психологічна безпека й захищеність (визнання безумовної цінності індивіда, створення обстановки, в якій відсутнє зовнішнє оцінювання); психологічна свобода самовираження: доступ до технологій творчої роботи [2, с. 19]; час та ресурси; конструктивність зворотного зв'язку, що фокусується на певній роботі чи завданні; заохочення атмосфери гри та експериментування; упровадження змішаних стилів роботи для групової взаємодії; заохочення ризику; вільний вибір завдань; передбачення винагороди за досягнення чи для заохочення додаткової дії [7, с. 44].

Серед стратегічних умов Н. Сас виокремлює такі: місія закладу, інституційне забезпечення, організаційна структура, менеджмент спрямовано на розвиток творчого середовища закладів освіти [5].

Особлива роль у створенні творчого середовища для здобувача освіти надається викладачу. Зокрема, С. Смирнов формулює такі правила поведінки викладача з розвитку креативності здобувача освіти: не пригнічувати інтуїцію студента, а заохочувати за спробу використати інтуїцію й направляти на подальший логічний аналіз висунутої ідеї; формувати в учнів упевненість в своїх силах; спиратися в процесі навчання на позитивні емоції, оскільки негативні емоції пригнічують прояв креативності; стимулювати студентів до самостійного вибору цілей, завдань і засобів їх рішення; не допускати формування конформного мислення, боротися з орієнтацією на думку більшості; розвивати уяву і не пригнічувати схильність до фантазування; формувати чутливість до суперечностей, оскільки вони є джерелом нових питань і гіпотез; частіше використовувати завдання відкритого типу, де відсутнє одне рішення; застосовувати проблемні методи навчання, стимулюючи установку на самостійне відкриття нового знання; заохочувати прагнення бути самим собою, слухати своє «Я», усіяко проявляти свою пошану й увагу до кожного учня [6, с. 132].

Таким чином, нами розкрито внутрішні і зовнішні, ситуаційні і стратегічні умови, які впливають на формування творчого середовища у закладі освіти, а також підкреслено стимулюючий вплив викладача на розвиток творчості студента.

Список використаних джерел:

1. Гриненко І.В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Гриненко І.В. – Тернопіль, 2008. – 192 с.

2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П. Ильин. – СПб: Питер, 2011. – 448 с.
3. Роджерс К. К теории творчества / К. Роджерс // Взгляд на психотерапию, становление человека. – М.: «Прогресс»; «Универс», 1994. – С. 415–417.
4. Психологія особистості : Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
5. Сас Н. Основи інноваційного управління навчальними закладами : навч.-метод. посіб. / Н. Сас. – Lap LAMBERT Academic Publishing, 2018. – 185 с.
6. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования : от деятельности к личности / С.Д. Смирнов. – М.: Академия, 2001. – 304 с.
7. Amabile T.M. Creativity in Context. Boulder, CO: Westview Press, 1996. – 324 p.

ЖИТТЄСТВЕРДНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБРАЗ СВІТУ УЧНЯ ЯК СКЛАДОВА СПРАВЕДЛИВОЇ ОСВІТИ

Ільченко В.Р., Гуз К.Ж.
(Київ, Україна)

Виконання наказу Президента України «Про цілі сталого розвитку» (№722/2019 від 30 вересня 2019 р.) співпало із необхідністю дистанційного навчання, дидактичні основи якого мали б розроблятися. Сучасний стан навчання учнів виявив необхідність звернути педагогам увагу на умови підвищення якості і справедливості освіти, в тому числі і при дистанційному навчанні.

Освіта – це не засвоєння інформації, а розвиток особистості формування, точніше, «вирощення» образу світу учня. Освіта (рос. «образование») згідно словника В. Даля походить від дієслова «образить» – наділити образом, надати учневі можливість реалізувати себе в процесі початкової діяльності в різних сферах. При цьому слід мати на увазі, що знання не передаються, передається лише інформація; знання – продукт і результат діяльності учня, а не знайомство з інформацією про чужі знання; перш за все, оволодіння учнем системою знань про дійсність в процесі формування наукової картини світу і її особистісно значимої складової – життєствердного національного образу світу.

Як вважає еліта планети Римський клуб (2018 р.), сучасна цивілізація в небезпеці [1]. Їй, а отже і всім нам, загрожує перенаселеність планети, знищення фауни (97% її по масі припадає на людину і тварин, яких вона розводить, і лише 3% на всіх інших хребетних – від кажанів до слонів); вичерпання всіх ресурсів, радикальні зміни середовища життя, які можуть призвести до зміни клімату, неприйнятні для вищих рослин і тварин. Крім того, нам загрожує духовна, а з часом і соціальна деградація через тиражування школою за висловом В. Базарного напівлюдей з глибоко розщепленою вузькопредметним урокодаванням свідомістю, яка підлягає програмуванню і не здатна до досягнення високих рівнів інтелекту [2].

Якою повинна бути сучасна освіта, в першу чергу, природничо-наукова, щоб кожний представник суспільства вважався повноцінним, здатним до збереження природи, себе і людства громадянином? Це основне питання, яке має розв'язувати будь-яке навчання, в тому числі і дистанційне.

Дитина, учень як частина природи, живе за її законами і відгукується на її впливи. Досвід впровадження моделі освіти сталого розвитку «Довкілля» показує, що успіхи в навчанні та вихованні учнів залежать від структури навчального процесу, в якій реалізуються біоритми людського організму та навколишнього середовища (довкілля), в якому народилась людина, з яким вона пов'язана обміном речовин, енергії, інформації. Цього вимагає принцип природовідповідності, який обґрунтований вперше Коменським. Проголошуючи рівність людей від природи, великий педагог не заперечував наявності в